

YHDENVERTAI- SUUS HALLINNOSSA

KEVÄT NOUSIAINEN

AALTO-YLIOPISTO 18.11.2015

YHDENVERTAISUUDEN IHANUUS JA KURJUUS

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo – sama asia?

Poliittinen ja oikeudellinen periaate

**Oikeudellinen muodollinen
yhdenvertaisuus, poliittinen sisällöllinen
tasa-arvo**

**Muodollinen yhdenvertaisuus:
yhdenvertaisuus lain edessä**

**Mutta kuitenkin: oikeudellinen
yhdenvertaisuus ei ole vain muodollista...**

YHDENVERTAISUUS LAIN EDESSÄ

Suomen perustuslaki, 6, 1 §:

'Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä.'

Euroopan perusoikeuskirja, artikla 20

'Jokainen on yhdenvertainen lain edessä'

**Tulkitaan yleensä muodollisen yhdenvertaisuuden ilmentymäksi: tulee kohdella samalla tavalla sitä, mikä on samanlaista, eri tavalla sitä mikä on erilaista siinä määrin kuin se on erilaista
(Aristoteles)**

ESIMODERNI JA MODERNI YHDENVERTAISUUS

Esimodernissa maailmassa aristoteelinen yhdenvertaisuusperiaate ymmärrettiin niin, että ihmiset eivät olleet samanlaisia; siis kaikkia ihmisiä ei pitänyt kohdella yhdenvertaisesti

Corpus Iuris Civilis: suum cuique (jokaiselle mikä hänelle kuuluu)

Valistuksen ajatusmaailmassa ihmiset ovat riittävän samanlaisia, että heitä tulee kohdella yhdenvertaisesti – yleiset ja yhtäläiset oikeudet

YLEINEN YHDENVERTAISUUSPERI- AATE

The legal principle (of equality, KN) consists of several dimensions. The general principle is separate from the various specific provisions on equality in EU law; *it is understood as a requirement that public authorities follow rational grounds in decision making.*

E.g. Karlsson C-292/97 (equality among milk producers)

YHDENVERTAISUUSPERI- AATTEEN AVOIMUUS: MIKÄ ON SAMAA?

Kun yhdenvertaisuusperiaatteen toteuttaminen velvoittaa kohtelemaan samanlaista samalla tavalla, kriittiseksi kysymykseksi tulee vertailu: mitkä asiat tai tilanteet ovat samanlaisia

Esimerkki: onko raskauden vuoksi työstä poissa oleva nainen samassa asemassa kuin sairauden vuoksi poissa oleva

'Samuus' on tässä mielessä arvostelukyvyn asia

LAILLISUUSPERIAATE JA YHDENVERTAISUUSPERI- AATE

Käytännössä 'yhdenvertaisuus lain edessä' (yleinen yhdenvertaisuusperiaate) on sidoksissa hallinnon laillisuusperiaatteeseen: lainsäädäntö asettaa kriteerit sen suhteen, mitä tilanteita tulee pitää samanlaisina

Silti vertailuasetelma on usein ratkaisevan tärkeä

SYRJINTÄ

YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus,

2 artikla: 'Jokainen on oikeutettu kaikkiin tässä julistuksessa esitettyihin oikeuksiin ja vapauksiin, ilman minkäänlaista rotuun, väriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun tekijään perustuvaa erotusta.'

Suomen perustuslaki, 6, 2 §:

'Ketään ei saa *ilman hyväksyttävää perustetta* (kurs. KN) asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.'

YLEISEN YHDENVERTAISUUSPERIAATTEEN JA SYRJINTÄKIELTOJEN SUHDE

Viranomaisilla ei ole oikeutta kohdella ihmisiä eri tavalla mm. rodun, etnisen alkuperän, sukupuolen ja eräiden muiden 'h.c.' syrjäntäperusteiden vuoksi; esim.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, Timishev v. Russia (2005)

56.”... Racial discrimination is a particularly invidious kind of discrimination and, in view of its perilous consequences, requires from the authorities special vigilance and a vigorous reaction....”

58. ”...In any event, the Court considers that *no difference in treatment which is based exclusively or to a decisive extent on a person's ethnic origin is capable of being objectively justified* (kurs. KN) in a contemporary democratic society built on the principles of pluralism and respect for different cultures.”

YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMINEN

Perustuslain 6, 4 §

'Sukupuolten tasa-arvoa edistetään yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä työelämässä, erityisesti palkkauksesta ja muista palvelussuhteen ehdoista määrättäessä, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään.'

Suomen perustuslain esityöt:

Perustuslain 6 § on ymmärrettävä niin, että se velvoittaa edistämään tosiasiallista tasa-arvoa

Ihmisoikeussopimukset: 'valtion positiiviset toimintavelvoitteet' (ihmisoikeudet kuten yhdenvertaisuus on turvattava tehokkaasti)

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslait

MONET KASVOT?

Hallinnollinen yhdenvertaisuusperiaate velvoittaa viranomaisia kohtelemaan ihmisiä/asioita/tilanteita samalla tavalla, rationaalisesti, jos ei ole rationaalisia syitä kohdella niitä eri tavalla

Syrjintäkiellot estävät kohtelemasta ihmisiä eri tavalla kielletyillä 'epäilyttävillä' syrjintäperusteilla

Valtion positiivisista toimintavelvoitteista, Suomen perustuslaista ja erityislaeista voi seurata hallinnon velvollisuus aktiivisesti edistää tosiasiallista tasa-arvoa, ei vain noudattaa muodollista yhdenvertaisuusperiaatetta.

Muodollisen ja tosiasiallisen tasa-arvon ristiriita?